

Ášši/Sak 001/20	Sametingsrádet – plenumsaker	Dato: 21.01.2020-23.01.2020
Ášši/Sak 006/20	Sametingets plenum	Dato: 03.03.2020-05.03.2020
Ášši/Sak 001/20	Nærings- og kulturkomiteen	Dato: 18.02.2020-20.02.2020

Sametingets innspill til jordbruksforhandlingene 2020

	Arkivsaknr. 19/4977
--	------------------------

Saksframlegg

Sametinget inviterte bondeorganisasjonene i Nordland, Troms og Finnmark til å komme med innspill til jordbruksavtalen for 2020. Troms og Finnmark bondelag, bonde- og småbrukarlagene i Nordland og Troms kom med skriftlige innspill. Sametingsrádet har hatt møter både med Finnmark bondelag og Troms bondelag og bonde- og småbrukarlagene i Nordland, Troms og Finnmark om forhandlingene for 2020.

Vurdering

I forslag til vedtak er det tatt med forhold som har direkte sammenheng med jordbruksavtalen med unntak av kapitlet om rovvilt. Bakgrunnen for det er at rovvilt har direkte betydning for økonomien i saueholdet. Innspillet skal fremmes for Landbruks- og matdepartementet.

Noen av de innspillene som er kommet fram på møtene med organisasjonene og skriftlige innspillene er innarbeidet i teksten.

Mearrádušárvalus

*

Forslag til vedtak

Jordbruket spiller en betydelig rolle som grunnlag for sysselsetting, verdiskaping, produksjon av matvarer og som grunnlag for bosetting i samiske områder. Jordbruk er også viktig for videreføringen av samisk språk og kulturtradisjoner. Sametinget er opptatt av at jordbruksnæringen har gode rammebetingelser for sin drift og utvikling.

Levende bygder er den beste garantien for at samisk kultur og språk får en sikker fremtid. Å sikre dagens bruksstruktur og opprettholde sysselsettingen i landbruket og øke lønnsomheten er avgjørende for å opprettholde levende bygder. Derfor er det viktig for Sametinget å jobbe for et styrket driftsgrunnlag for jordbruk i samiske områder. Sametinget har som langsiktig mål å øke sysselsettingen og produksjonen i næringen.

For Sametinget er det viktig å videreføre og styrke de virkemidlene som er i jordbruksavtalen i dag. Landbrukspolitikken må være forutsigbar siden de investeringer som gjøres i jordbruket gjelder for flere tiår framover. Store endringer i jordbrukspolitikken vil ikke sikre denne forutsigbarheten, og det vil skape en usikker situasjon for de områder som slike endringer berører.

Antall bruk i samiske områder har hatt en jevn nedgang over mange år. Nedgangen i antall bruk er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier, videreførelingsanlegg og for handelsstanden i de samiske områdene. En ytterligere nedgang i

jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena.

Det er fortsatt en overvekt av menn i jordbruket. Kvinnene utfører en femtedel av arbeidet i jordbruket. Blant annet har velferdsordninger betydning for at kvinner velger å jobbe i jordbruket. Andre forhold som er viktig for likestilling i jordbruket er å øke kvinnenes deltakelse i jordbruket og sikre at flere kvinner overtar eiendommer i jordbruket. For øvrig må likestillingstiltak i jordbruksavtalen videreføres.

Regionreformen er gjennomført og sammenslåing av fylker må ikke føre til dårligere vilkår for å drive med jordbruk i disse fylkene. Regjeringen har i tidligere år hatt flere forslag om å slå sammen sonene for ulike tilskuddsordninger i jordbruket. Sametinget forutsetter at det ikke skal skje sammenslåing av soner som går ut over jordbruket i samiske områder. Jordbruket i klimatisk dårlige områder klarer ikke å konkurrere med områder som er bedre stilt klimatisk. Det meste av samisk jordbruk er lokalisert til områder som klimatisk er dårligere stilt. De globale klimaendringene gjør størst utslag i de nordlige områdene noe som gjør landbruket sårbar.

For å styrke og gjøre landbruket mer interessant for unge bønder, må næringens generelle status høynes betraktelig. Vi må kunne gi landbruket i nord et solid løft som høyner landbrukets status for å gjøre næringen interessant. De gjeldende økonomiske ordninger som finnes i dag, må opprettholdes og gjerne forbedres for samisk jordbruk.

For å bremse på den negative utviklingen i samisk jordbruk, ved at bruk etter bruk legges ned, må det skapes ordninger som stimulerer og bevarer landbruket i samiske områder. De små samiske kommunene må gjøres i stand til å kunne tilby utviklingsarenaer for landbruket for å skape større interesse for næringen.

1. Sametingets rolle i landbrukspolitikken

Sametinget ønsker å være en viktig premissgiver for å sikre og styrke jordbruksnæringens rammebetingelser i samiske områder. Sametinget vil i sterkere grad bli involvert i ulike prosesser så som meldingsarbeid, høringer og større prinsipielle saker.

Konsultasjonsavtalen er et viktig virkemiddel i den sammenheng. Plikten til konsultasjoner etter Konsultasjonsavtalen omfatter tiltak som kan berøre den samiske befolkningen. Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres og styrkes. På denne måten vil Sametinget kunne følge opp våre forpliktelser overfor næringen, blant annet ansvaret Sametinget har for levende samiske bygder.

2. Lønnsomhet

Sametinget er opptatt av å videreføre tilskuddene med samme profil som i dag. En grunnleggende forutsetning for jordbrukets eksistens og utvikling er at lønnsomheten i jordbruket er god og at den i størst mulig grad er konkurransedyktig i forhold til andre yrkesgrupper. Slik er det dessverre ikke i dag. Næringen bærer av den grunn preg av stadige bruksnedleggelse og manglende rekruttering. For at bondeyrket skal anses attraktivt og interessant å satse på er det en forutsetning at det regnes som økonomisk lønnsomt. Den store inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre næringer må derfor reduseres. I regjeringserklæringen går det fram at gårdbrukere skal ha reell mulighet til inntektsutvikling på linje med andre i samfunnet.

Ordnningen med avløsertilskudd for ferie og fritid må videreføres. Dagens ordning sikrer bonden ferie og fritid noe som er spesielt viktig for å rekruttere unge til jordbruksnæringen. Ordnningen med avløsertilskudd er også viktig av likestillingshensyn for å gjøre det mer attraktivt for kvinner å ha landbruk som hovedyrke.

Størrelsen på gårdene øker hvert år. Jordbruket i samiske områder har arealer som ligger spredt og mange av eiendommene er små. Andelen leiejord er også høyere i disse områdene enn i resten av landet. Dette gjør det vanskelig å øke produksjonen som hører til et gårdsbruk. Sametinget vil videreføre ordningen med høyere produksjonsstøtte på de minste brukene for å sikre lønnsomheten til disse.

Sametinget ser det som svært viktig å opprettholde samvirkeforetakene for å ha et desentralisert jordbruk og et jordbruk i hele landet. Svekkelse av samvirkeforetakenes rolle som markedsregulatorer vil gjøre det vanskeligere for jordbruket i distriktene å klare seg. Foretakene har i dag mottaksplikt og sikrer på den måten avsetning av produkter fra den enkelte gårdbruker uavhengig av hvor langt det er til videreforedlingsanleggene. Bøndene får mer stabile og forutsigbare rammevilkår. Samvirkeorganisering fører til at bøndene får en garantert pris for varene de leverer. Det sikrer også lik pris for lik kvalitet for alle produsenter uavhengig av størrelse og avstand til slakterier og meierier.

Lange avstander medfører ekstra kostnader på veterinærtjenesten, som belastes den enkelte gårdbruker. Bønder med gård langt unna veterinæren påføres store kostnader. Ordningen med reiseutjevning bør endres slik at alle betaler det samme i skyssutgifter for veterinærtjenester.

3. Rekruttering

Tall fra Trender i norsk landbruk 2018 – Troms og Finnmark viser at kun 52 % av gårdbrukerne i Troms anbefaler sine unge til å overta bruket. Det tilsvarende tallet for Finnmark er 59 %. I Norge er det en høyere andel som gjør det samme – 64 %. Sametinget antar det er den samme situasjonen i samiske områder. Disse tallene viser at det er nødvendig å sikre rekruttering til jordbruket i samiske områder.

Unge som overtar gårdsbruk må ofte drive uten særlig overskudd det første året. I jordbruksavtalen må det innføres et rekrutteringstilskudd til nye brukere første året. Tilskuddet beregnes utfra en godkjent driftsplan. Andelen investeringstilskudd til unge løftes slik at den er 10 % høyere i samiske områder enn tilfellet er i dag. Dette er av særlig betydning for unge etablerere som ofte ikke har klart å bygge opp egenkapital.

Rekruttering av unge er også viktig for å bevare og utvikle det samiske språket i jordbruket. I mange tilfeller forblir foreldregenerasjonen boende på gården og denne ressursen vil være viktig i å utvikle det samiske språket samtidig som den tradisjonelle kunnskapen i samisk jordbruk videreføres.

4. Grovforbaserte produksjoner

Sametinget registrerer at kanaliseringspolitikken, som har vært gjeldende i flere tiår er i ferd med å endres. Grovforbaserte produksjoner, så som produksjon av melk, sau, geit og ammeku skulle drives i distriktene, men økningen har skjedd i de beste jordbruksområdene i landet. Det har også skjedd en nedgang i antall sauebruk i Troms og Finnmark siden 2010. Sametinget er ikke tilfreds med denne utviklingen. I regjeringserklæringen er det slått fast at tyngden av den grasbaserte hudyrproduksjonen skal være i distriktene og at det skal være et landbruk i hele landet. Samiske områder har få andre muligheter til å drive med andre jordbruksproduksjoner enn grasforbaserte produksjoner.

De grovfôrbaserte produksjonene må prioriteres. Melkeproduksjonen, saueholdet og geiteholdet er bærebjelken for jordbruket i samiske områder. Produksjonstilskudd er avgjørende for lønnsomheten. Selv om områdene i Troms og Finnmark har høyere satser enn resten av landet legges det ned flere og flere bruk. God lønnsomhet vil gjøre jordbruksnæringen mer attraktiv. Ved å prioritere produksjon av grasfora kjøtt og melk vil en også fremme bruken av lokaproduert grovfor. Areal- og kulturlandskapstilskudd må økes med 5 % i samiske områder.

Jordbruk i samiske områder ligger i marginale vekstområder. Vekstsesongen er kort, og veksten varierer i stor grad etter klimaet. Tilskuddene må videreføres og små og mellomstore bruk må få økning i tilskuddene også i 2020.

5. Melkeproduksjon

Avtalepartene har blitt enige om å senke melkekvoten til 0,96 i 2020. Sametinget vil at ytterligere kvotereduksjoner ikke må gjøres i samiske områder. Melkeproduksjonen i mange samiske kommuner er redusert over flere år og disse brukene tåler ikke flere reduksjoner. Sametinget frykter for at om det skjer flere reduksjoner i kvotegrunnelaget så vil det føre til at flere selger sine kvoter og går ut av næringen. Alternativet med å kjøpe melkekvoter skaper store utfordringer med å få slike kjøp til å lønne seg økonomisk.

Fra 2034 vil det ikke lenger være tillatt å ha bås fjøs. Nær tredjeparten av fjøsene i Troms er løsdrift. I Finnmark har halvparten løsdrift. Det haster med å legge om fra bås fjøs til løsdriftsfjøs. Dette fordrer en særskilt satsning på bygging av løsdriftsfjøs. Med dagens investeringsrammer vil det ikke være tilstrekkelige midler til å legge om driften. Høyere byggekostnader i nord tilsier også en økning i rammene til bygg. De regionale virkemidlene må økes slik at Innovasjon Norge blir i stand til finansiere bruksutbygginger i samiske områder. I likhet med Troms bonde- og småbrukarlag vil Sametinget beholde ordninga som fritar Troms og Finnmark for toppavgrensning på investeringstilskudd i Innovasjon Norge.

6. Sauenæringen

Sauenæringen er i tillegg til melkeproduksjonen en av basisnæringene i jordbruket i samiske områder. Bruken av utmark er helt avgjørende for det økonomiske resultatet i næringen. Ved å øke beitetilskuddet vil det både sikre økonomien i saueholdet og øke bruken av utmarksbeite. Overproduksjon av lammekjøtt i Norge fører til lavere pris til bonden. Både Finnmark og Troms har underdekning av sauekjøtt. Sametinget mener det ikke er riktig at dette fylket må bære kostnadene for overproduksjon som er skjedd i andre deler av landet.

Sametinget registrerer at utviklingen i saueholdet preges av at rovdyr gjør stor skade på sauenæringen. Sametinget antar at når enkelte har valgt å slutte med sau så har rovdyrskadene vært avgjørende for dette valget. Selv om rovvilt ikke er forhandlingstema så har rovviltpolitikken stor betydning for økonomien i saueholdet. Rovviltforliket står fortsatt ved lag. I beiteområder skal beitedyr ha forrang og der skal det være lav terskel for uttak av rovdyr.

På grunn av feilslått rovdyrpolitikk har noen sauebønder måtte gå over til villsaudrift for å kunne drive uten for store tap på beite. Dette har i mange områder vært vellykket og man klarer å opprettholde forsvarlig sauedrift. Villsauproduksjon har etter hvert blitt et viktig alternativ i samiske områder og danner grunnlag for sysselsetning i landbruket. Dagens ordning med klassing av kjøtt og grunntilskudd for saueslakt diskriminerer villsauproduksjonen, da det ikke tar hensyn til at villsau er en egen rase - sau som har langt lavere slaktevekt enn norsk hvitsau. Sametinget ber om at det innføres en egen klassing av villsau, slik at villsauen får høyere produksjonstilskudd.

Ull er et miljøvennlig produkt med lange tradisjoner. Dagens priser for ullproduksjon er lave og stimulerer ikke til satsning på sauenæringen som en ullproduksjon. Satsning på ull som et klima- og miljøvennlig produkt bør styrkes og tilskuddsordningen for ullproduksjon bør økes. Det er også viktig å øke satsningen på markedsføringen av ull som et miljøvennlig produkt fra Norge.

7. Klimatiltak

Jordbruket sto for 8 % av de totale klimagassutslippene i landet. Et klimautvalg har foreslått tiltak som kan redusere utslippene i jordbruket. Tiltak i forbindelse med reduksjonen i utslipp av klimagasser må ikke gå ut over matproduksjonen i samiske områder.

Finansieringsordninger for klimainvesteringer må bedres. Bedre tilskuddsordninger for drenering, biogassproduksjon og forbehandling av husdyrgjødsel er tiltak som kan redusere utslippene på sikt. Reduksjon i matsvinn både blant forbrukerne, matindustrien og dagligvarehandelen er et av tiltakene som er enklest å gjennomføre uten at det går ut over matproduksjonen. I dette ligger også å endre kravene til blant annet å tillate annen størrelse, utseende av frukt, bær og grønt enn tilfellet er i dag.

Ordningen med overvintringsskade er avvirket og innarbeidet i arealtilskuddet. Slik det fungerer i dag er den lite målrettet. De som får store overvintringsskader kommer dårlig ut med dagens ordning. Ordningen må gjeninnføres i sin opprinnelige form. Det har sammenheng med klimaendringer, som nå oftere forekommer i nord der tining og frysing fører til mer skade på eng enn tidligere.

8. Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling

Avtalepartene i jordbruket avvirket overføringen av 2,0 millioner kroner til Sametinget med virkning

fra 2015. Overføringen må innføres på nytt og samtidig økes for å fremme arktisk landbruk og muligheter for å møte klimaendringene. Disse midlene skal også kunne bøte på eventuelle negative konsekvenser av klimaendringene for næringa.

Sametinget og Innovasjon Norge satte i gang i 2019 et matprosjekt som har som mål å gjøre Nord-Norge til en internasjonalt kjent matdestinasjon. Produkter fra arktisk landbruk har et stort potensial både med tanke på kvalitet og som en merkevare fra arktiske områder. Det arktiske klimaet er både en ulempe og en fordel. Det positive med arktiske produkter er at de er mer smakfulle enn produkter produsert lenger sør i landet. Dette gjelder spesielt for grønnsaker og lammekjøtt. Det gjelder å legge til rette for å profilere og markedsføre arktisk landbruk. Sametinget forventer at samisk mat innarbeides i Regjeringens nye strategi om å utvikle Norge som en matnasjon.

Sametingets ordninger til jordbruk vil til en viss grad kunne sikre matvareberedskapen i samiske områder. Det å basere svikt i jordbruksproduksjonen i Norge på import av mat er en stor risiko for matforsyningen. Jordbruket i samiske områder må gis rom for høyere selvforsyning av mat enn tilfellet er i dag. Langsiktige tiltak for å gjøre det er å hindre nedbygging av jordbruksarealer.

Midlene vil kunne styrke produksjonen av lokal mat fra samiske områder. Det vil øke verdiskapingen på gårdene, og dermed sikre sysselsettingen i jordbruket og det materielle grunnlaget for samisk kultur. Med disse midlene vil Sametinget kunne videreføre sin innsats mot videreforedling av lokal mat.

Sametingets midler har i mange saker vært av avgjørende betydning for at bøndene har valgt å bygge ut. Disse midlene har i flere tilfeller utløst annen finansiering av driftsbygninger. Gjeninnføring av denne ordningen vil også være et ledd i satsningen på nordområdene.

Sametingsrådet – plenumsaker - 001/20

SRP - vedtak:

Sametingsrådets innstilling:

Jordbruket spiller en betydelig rolle som grunnlag for sysselsetting, verdiskaping, produksjon av matvarer og som grunnlag for bosetting i samiske områder. Jordbruk er også viktig for videreføringen av samisk språk og kulturtradisjoner. Sametinget er opptatt av at jordbruksnæringen har gode rammebetingelser for sin drift og utvikling.

Levende bygder er den beste garantien for at samisk kultur og språk får en sikker fremtid. Å sikre dagens bruksstruktur og opprettholde sysselsettingen i landbruket og øke lønnsomheten er avgjørende for å opprettholde levende bygder. Derfor er det viktig for Sametinget å jobbe for et styrket driftsgrunnlag for jordbruk i samiske områder. Sametinget har som langsiktig mål å øke sysselsettingen og produksjonen i næringen.

For Sametinget er det viktig å videreføre og styrke de virkemidlene som er i jordbruksavtalen i dag. Landbrukspolitikken må være forutsigbar siden de investeringer som gjøres i jordbruket gjelder for flere tiår framover. Store endringer i jordbrukspolitikken vil ikke sikre denne forutsigbarheten, og det vil skape en usikker situasjon for de områder som slike endringer berører.

Antall bruk i samiske områder har hatt en jevn nedgang over mange år. Nedgangen i antall bruk er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier, videreforedlingsanlegg og for handelsstanden i de samiske områdene. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena.

Det er fortsatt en overvekt av menn i jordbruket. Kvinnene utfører en femtedel av arbeidet i jordbruket. Blant annet har velferdsordninger betydning for at kvinner velger å jobbe i jordbruket. Andre forhold som er viktig for likestilling i jordbruket er å øke kvinnenes deltakelse i jordbruket og

sikre at flere kvinner overtar eiendommer i jordbruket. For øvrig må likestillingstiltak i jordbruksavtalen videreføres.

Regionreformen er gjennomført og sammenslåing av fylker må ikke føre til dårligere vilkår for å drive med jordbruk i disse fylkene. Regjeringen har i tidligere år hatt flere forslag om å slå sammen sonene for ulike tilskuddsordninger i jordbruket. Sametinget forutsetter at det ikke skal skje sammenslåing av soner som går ut over jordbruket i samiske områder. Jordbruket i klimatisk dårlige områder klarer ikke å konkurrere med områder som er bedre stilt klimatisk. Det meste av samisk jordbruk er lokalisert til områder som klimatisk er dårligere stilt. De globale klimaendringene gjør størst utslag i de nordlige områdene noe som gjør landbruket sårbar.

For å styrke og gjøre landbruket mer interessant for unge bønder, må næringens generelle status høynes betraktelig. Vi må kunne gi landbruket i nord et solid løft som høyner landbrukets status for å gjøre næringen interessant. De gjeldende økonomiske ordninger som finnes i dag, må opprettholdes og gjerne forbedres for samisk jordbruk.

For å bremse på den negative utviklingen i samisk jordbruk, ved at bruk etter bruk legges ned, må det skapes ordninger som stimulerer og bevarer landbruket i samiske områder. De små samiske kommunene må gjøres i stand til å kunne tilby utviklingsarenaer for landbruket for å skape større interesse for næringen.

1. Sametingets rolle i landbrukspolitikken

Sametinget ønsker å være en viktig premissgiver for å sikre og styrke jordbruksnæringens rammebetingelser i samiske områder. Sametinget vil i sterkere grad bli involvert i ulike prosesser så som meldingsarbeid, høringer og større prinsipielle saker.

Konsultasjonsavtalen er et viktig virkemiddel i den sammenheng. Plikten til konsultasjoner etter Konsultasjonsavtalen omfatter tiltak som kan berøre den samiske befolkningen. Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres og styrkes. På denne måten vil Sametinget kunne følge opp våre forpliktelser overfor næringen, blant annet ansvaret Sametinget har for levende samiske bygder.

2. Lønnsomhet

Sametinget er opptatt av å videreføre tilskuddene med samme profil som i dag. En grunnleggende forutsetning for jordbrukets eksistens og utvikling er at lønnsomheten i jordbruket er god og at den i størst mulig grad er konkurransedyktig i forhold til andre yrkesgrupper. Slik er det dessverre ikke i dag. Næringen bærer av den grunn preg av stadige bruksnedleggelse og manglende rekruttering. For at bondeyrket skal anses attraktivt og interessant å satse på er det en forutsetning at det regnes som økonomisk lønnsomt. Den store inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre næringer må derfor reduseres. I regjeringserklæringen går det fram at gårdbrukere skal ha reell mulighet til inntektsutvikling på linje med andre i samfunnet.

Ordningen med avløsertilskudd for ferie og fritid må videreføres. Dagens ordning sikrer bonden ferie og fritid noe som er spesielt viktig for å rekruttere unge til jordbruksnæringen. Ordningen med avløsertilskudd er også viktig av likestillingshensyn for å gjøre det mer attraktivt for kvinner å ha landbruk som hovedyrke.

Størrelsen på gårdene øker hvert år. Jordbruket i samiske områder har arealer som ligger spredt og mange av eiendommene er små. Andelen leiejord er også høyere i disse områdene enn i resten av landet. Dette gjør det vanskelig å øke produksjonen som hører til et gårdsbruk. Sametinget vil videreføre ordningen med høyere produksjonsstøtte på de minste brukene for å sikre lønnsomheten til disse.

Sametinget ser det som svært viktig å opprettholde samvirkeforetakene for å ha et desentralisert jordbruk og et jordbruk i hele landet. Svekkelse av samvirkeforetakenes rolle som markedsregulatorer vil gjøre det vanskeligere for jordbruket i distriktene å klare seg. Foretakene har i dag mottakspått og sikrer på den måten avsetning av produkter fra den enkelte gårdbruker uavhengig av hvor langt det er til videreforedlingsanleggene. Bøndene får mer stabile og forutsigbare rammevilkår. Samvirkeorganisering fører til at bøndene får en garantert pris for varene

de leverer. Det sikrer også lik pris for lik kvalitet for alle produsenter uavhengig av størrelse og avstand til slakterier og meierier.

Lange avstander medfører ekstra kostnader på veterinærtjenesten, som belastes den enkelte gårdbruker. Bønder med gård langt unna veterinæren påføres store kostnader. Ordningen med reiseutjevning bør endres slik at alle betaler det samme i skyssutgifter for veterinærtjenester.

3. Rekruttering

Tall fra Trender i norsk landbruk 2018 – Troms og Finnmark viser at kun 52 % av gårdbrukerne i Troms anbefaler sine unge til å overta bruket. Det tilsvarende tallet for Finnmark er 59 %. I Norge er det en høyere andel som gjør det samme – 64 %. Sametinget antar det er den samme situasjonen i samiske områder. Disse tallene viser at det er nødvendig å sikre rekruttering til jordbruket i samiske områder.

Unge som overtar gårdsbruk må ofte drive uten særlig overskudd det første året. I jordbruksavtalen må det innføres et rekrutteringstilskudd til nye brukere første året. Tilskuddet beregnes utfra en godkjent driftsplan. Andelen investeringstilskudd til unge løftes slik at den er 10 % høyere i samiske områder enn tilfellet er i dag. Dette er av særlig betydning for unge etablerere som ofte ikke har klart å bygge opp egenkapital.

Rekruttering av unge er også viktig for å bevare og utvikle det samiske språket i jordbruket. I mange tilfeller forblir foreldregenerasjonen boende på gården og denne ressursen vil være viktig i å utvikle det samiske språket samtidig som den tradisjonelle kunnskapen i samisk jordbruk videreføres.

4. Grovforbaserte produksjoner

Sametinget registrerer at kanaliseringspolitikken, som har vært gjeldende i flere tiår er i ferd med å endres. Grovforbaserte produksjoner, så som produksjon av melk, sau, geit og ammeku skulle drives i distriktene, men økningen har skjedd i de beste jordbruksområdene i landet. Det har også skjedd en nedgang i antall sauebruk i Troms og Finnmark siden 2010. Sametinget er ikke tilfreds med denne utviklingen. I regjeringserklæringen er det slått fast at tyngden av den grasbaserte hudyrrproduksjonen skal være i distriktene og at det skal være et landbruk i hele landet. Samiske områder har få andre muligheter til å drive med andre jordbruksproduksjoner enn grasforbaserte produksjoner.

De grovfôrbaserte produksjonene må prioriteres. Melkeproduksjonen, saueholdet og geiteholdet er bærebjelken for jordbruket i samiske områder. Produksjonstilskudd er avgjørende for lønnsomheten. Selv om områdene i Troms og Finnmark har høyere satser enn resten av landet legges det ned flere og flere bruk. God lønnsomhet vil gjøre jordbruksnæringen mer attraktiv. Ved å prioritere produksjon av grasfora kjøtt og melk vil en også fremme bruken av lokaproduert grovfor. Areal- og kulturlandskapstilskudd må økes med 5 % i samiske områder.

Jordbruk i samiske områder ligger i marginale vekstområder. Vekstsesongen er kort, og veksten varierer i stor grad etter klimaet. Tilskuddene må videreføres og små og mellomstore bruk må få økning i tilskuddene også i 2020.

5. Melkeproduksjon

Avtalepartene har blitt enige om å senke melkekvoten til 0,96 i 2020. Sametinget vil at ytterligere kvotereduksjoner ikke må gjøres i samiske områder. Melkeproduksjonen i mange samiske kommuner er redusert over flere år og disse brukene tåler ikke flere reduksjoner. Sametinget frykter for at om det skjer flere reduksjoner i kvotegrnlaget så vil det føre til at flere selger sine kvoter og går ut av næringen. Alternativet med å kjøpe melkekvoter skaper store utfordringer med å få slike kjøp til å lønne seg økonomisk.

Fra 2034 vil det ikke lenger være tillatt å ha bås fjøs. Nær tredjeparten av fjøsene i Troms er løsdrift. I Finnmark har halvparten løsdrift. Det haster med å legge om fra bås fjøs til løsdriftsfjøs. Dette fordrer en særskilt satsning på bygging av løsdriftsfjøs. Med dagens investeringsrammer vil det ikke være tilstrekkelige midler til å legge om driften. Høyere byggekostnader i nord tilsier også en økning i rammene til bygg. De regionale virkemidlene må økes slik at Innovasjon Norge blir i stand til

finansiere bruksutbygginger i samiske områder. I likhet med Troms bonde- og småbrukarlag vil Sametinget beholde ordninga som fritar Troms og Finnmark for toppavgrensning på investeringstilskudd i Innovasjon Norge.

6. Sauenæringen

Sauenæringen er i tillegg til melkeproduksjonen en av basisnæringene i jordbruket i samiske områder. Bruken av utmark er helt avgjørende for det økonomiske resultatet i næringen. Ved å øke beitetilskuddet vil det både sikre økonomien i saueholdet og øke bruken av utmarksbeite. Overproduksjon av lammekjøtt i Norge fører til lavere pris til bonden. Både Finnmark og Troms har underdekning av sauekjøtt. Sametinget mener det ikke er riktig at dette fylket må bære kostnadene for overproduksjon som er skjedd i andre deler av landet.

Sametinget registrerer at utviklingen i saueholdet preges av at rovdyr gjør stor skade på sauenæringen. Sametinget antar at når enkelte har valgt å slutte med sau så har rovdyrskadene vært avgjørende for dette valget. Selv om rovvilt ikke er forhandlingstema så har rovviltpolitikken stor betydning for økonomien i saueholdet. Rovviltforliket står fortsatt ved lag. I beiteområder skal beitedyr ha forrang og der skal det være lav terskel for uttak av rovdyr.

På grunn av feilslått rovdyrpolitikk har noen sauebønder måtte gå over til villsaudrift for å kunne drive uten for store tap på beite. Dette har i mange områder vært vellykket og man klarer å opprettholde forsvarlig sauedrift. Villsauproduksjon har etter hvert blitt et viktig alternativ i samiske områder og danner grunnlag for sysselsetning i landbruket. Dagens ordning med klassing av kjøtt og grunntilskudd for saueslakt diskriminerer villsauproduksjonen, da det ikke tar hensyn til at villsau er en egen rase - sau som har langt lavere slaktevekt enn norsk hvitsau. Sametinget ber om at det innføres en egen klassing av villsau, slik at villsauen får høyere produksjonstilskudd.

Ull er et miljøvennlig produkt med lange tradisjoner. Dagens priser for ullproduksjon er lave og stimulerer ikke til satsning på sauenæringen som en ullproduksjon. Satsning på ull som et klima- og miljøvennlig produkt bør styrkes og tilskuddsordningen for ullproduksjon bør økes. Det er også viktig å øke satsningen på markedsføringen av ull som et miljøvennlig produkt fra Norge.

7. Klimatiltak

Jordbruket sto for 8 % av de totale klimagassutslippene i landet. Et klimautvalg har foreslått tiltak som kan redusere utslippene i jordbruket. Tiltak i forbindelse med reduksjonen i utslipp av klimagasser må ikke gå ut over matproduksjonen i samiske områder.

Finansieringsordninger for klimainvesteringer må bedres. Bedre tilskuddsordninger for drenering, biogassproduksjon og forbehandling av husdyrgjødsel er tiltak som kan redusere utslippene på sikt. Reduksjon i matsvinn både blant forbrukerne, matindustrien og dagligvarehandelen er et av tiltakene som er enklest å gjennomføre uten at det går ut over matproduksjonen. I dette ligger også å endre kravene til blant annet å tillate annen størrelse, utseende av frukt, bær og grønt enn tilfellet er i dag.

Ordningen med overvintringsskade er avvirket og innarbeidet i arealtilskuddet. Slik det fungerer i dag er den lite målrettet. De som får store overvintringsskader kommer dårlig ut med dagens ordning. Ordningen må gjeninnføres i sin opprinnelige form. Det har sammenheng med klimaendringer, som nå oftere forekommer i nord der tining og frysing fører til mer skade på eng enn tidligere.

8. Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling

Avtalepartene i jordbruket avvirket overføringen av 2,0 millioner kroner til Sametinget med virkning fra 2015. Overføringen må innføres på nytt og samtidig økes for å fremme arktisk landbruk og muligheter for å møte klimaendringene. Disse midlene skal også kunne bøte på eventuelle negative konsekvenser av klimaendringene for næringa.

Sametinget og Innovasjon Norge satte i gang i 2019 et matprosjekt som har som mål å gjøre Nord-Norge til en internasjonalt kjent matdestinasjon. Produkter fra arktisk landbruk har et stort potensial

både med tanke på kvalitet og som en merkevare fra arktiske områder. Det arktiske klimaet er både en ulempe og en fordel. Det positive med arktiske produkter er at de er mer smakfulle enn produkter produsert lenger sør i landet. Dette gjelder spesielt for grønnsaker og lammekjøtt. Det gjelder å legge til rette for å profilere og markedsføre arktisk landbruk. Sametinget forventer at samisk mat innarbeides i Regjeringens nye strategi om å utvikle Norge som en matnasjon.

Sametingets ordninger til jordbruk vil til en viss grad kunne sikre matvareberedskapen i samiske områder. Det å basere svikt i jordbruksproduksjonen i Norge på import av mat er en stor risiko for matforsyningen. Jordbruket i samiske områder må gis rom for høyere selvforsyning av mat enn tilfellet er i dag. Langsiktige tiltak for å gjøre det er å hindre nedbygging av jordbruksarealer.

Midlene vil kunne styrke produksjonen av lokal mat fra samiske områder. Det vil øke verdiskapingen på gårdene, og dermed sikre sysselsettingen i jordbruket og det materielle grunnlaget for samisk kultur. Med disse midlene vil Sametinget kunne videreføre sin innsats mot videreforedling av lokal mat.

Sametingets midler har i mange saker vært av avgjørende betydning for at bøndene har valgt å bygge ut. Disse midlene har i flere tilfeller utløst annen finansiering av driftsbygninger. Gjeninnføring av denne ordningen vil også være et ledd i satsningen på nordområdene.

Nærings- og kulturkomiteen - 001/20

NKK - vedtak:

Innledning

Sametingets Nærings og kulturkomite har behandlet sak 001/20 Sametingets Nærings og kulturkomite har behandlet sametingets innspill til Jordbruksavtalen 2020. Komiteens innstilling er følgende:

Merknader:

Merknad 1

Merknad fremmet av Arbeiderpartiet (AP) Per Mathis Oskal. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Nora Marie Bransfjell, Ann Karin Kvernmo og Sandra Andersen Eira, fra Arbeiderpartiet (AP) Arild Pettersen Inga, og John Kappfjell, fra Senterpartiet (SP) Jan Ole Klemet Hermansen og Tor Mikkola, fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira., fra Árja Inger Eline Eriksen Fjellgren stiller seg bak:

Den samiske tradisjonen med "birgejupmi" har tradisjonelt vært avhengig av et levende lokalt jordbruk sammen med andre primærnæringer i området. Et samisk fellesskap med "verddevuohta", kombinasjonsnæringer og synergiene mellom bosatte i samiske områder bør fortsatt videreføres i et moderne samfunn.

Matsikkerhet i et lokalt perspektiv må fortsatt ivaretas, og jordbruk i samiske områder skal gi grunnlag for bosetting og verdiskaping. Målet må være en bærekraftig og variert struktur i jordbruket i samiske områder med tilrettelagt infrastruktur og driftsgrunnlag.

Vi kan ikke godta nedbygging av nødvendig infrastruktur for jordbruket i samiske områder. Lange transportavstander av matvarer og fôr er problematisk i et klima- og bærekraftsperspektiv samtidig som det strider mot våre prinsipper om kortreist mat og lokal verdiskaping.

Jordbruket er avhengig av produksjon av kraftfôr i de nordligste områdene. Vi kan dermed ikke akseptere den foreslåtte nedleggelsen av Felleskjøpets fabrikk på Bergneset i Balsfjord. Ved en

eventuell nedleggelse av Bergneset vil nærmeste fôrfabrikk være i Steinkjer, noe som vil skape en uholdbar sårbar situasjon for det nordnorske jordbruket spesielt med tanke på konsekvensene av klimaendringer. I beredskaps- og krisesituasjoner må det være tilgang på større fôrlager i nord-norge, både for landbruket og reindrifta.

Vi registrerer også varsel om mulig nedleggelse av Tine sine meierier i Tana, Alta og Harstad. Eventuelle nedleggelse vil påvirke jordbruket i de berørte områdene og gi større negative ringvirkninger i allerede sårbare samiske samfunn. Med lange avstander og værutsatte strekninger er det en reell frykt for at mye ferskvare går til spille grunnet lengre transporttid. Vi frykter at lavere lønnsomhet for melkebonder i nord-norge vil gjøre at flere gårder legges ned.

For de samiske områdene vil tap av disse anleggene direkte berøre livet for 50 familier, før man snakker om ringvirkningene. Dette er viktige arbeidsplasser for fag- og kompetansesarbeidere, og for Tana tilsvarer 21 arbeidsplasser på meieriet forholdsmessig omtrent 5000 arbeidsplasser i Oslo.

Merknad 2

Merknad fremmet av Fremskrittspartiet (FrP) Arthur Tørfoss.

FrP konstaterer at matproduksjonen i Norge aldri har vært høyere. Etter mange år med underskudd på lammekjøtt og store importbehov, produserer vi det vi trenger. Omsetningen av lokalmat øker omlag 2,5 ganger mer enn resten av dagligvaremarkedet. Ciderprodusentene har fått muligheter for direkte salg som de har kjempa for i 10–15 år.

Flere unge søker seg til landbruksutdanningene. Delen av kraftfôret som er laget på norske råvarer økte med 12 prosentpoeng fra 2014 til 2016. Godt vær har gitt gode bidrag til dette, men vi har snudd den negative trenden og kornarealet øker for første gang på over 10 år.

Investeringstakten er høy. Tallet på konkurser i jordbruket er svært lavt. Mer enn en tredjedel av kyrne blir melket med robot og det er den høyeste andelen i verden. Produksjonsviljen er stor.

FrP er fornøyd med at regjeringen prioriterer å bruke penger på utmarksbeitetilskuddet. Slik stimuleres det til beitende husdyr i distriktene, og hindrer gjengroing av utmarka.

FrP er fornøyd med at regjeringen følger opp Stortinget sine mål om å stimulere til økt matproduksjon på små og store bruk i hele landet, og støtter prioritering av det grovfôrbaserte husdyrholdet i distriktene og bruk av norske gressressurser framfor økt bruk av kraftfôr.

FrP mener at det beste for landbruket i hele Norge, også de arktiske områdene, er at forvaltningen fortsetter som i dag, uten særlig innblanding fra Sametinget.

Forslag

Forslag 1

Forslag fremmet av NSR/SáB Joavna Vars Smuk. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Nora Marie Bransfjell, Ann Karin Kvernmo og Sandra Andersen Eira, fra Arbeiderpartiet (AP) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal, og John Kappfjell, fra Senterpartiet (SP) Jan Ole Klemet Hermansen og Tor Mikkola, fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira., fra Árja Inger Eline Eriksen Fjellgren og stiller seg bak:

Nytt 4. avsnitt under Sametingsrådets innstilling:

Mottak og videreforedlingsbedrifter som meierier og slakterier er viktige for sysselsetting og bolyst i landbruket og samiske bygder. Lokal slakt og videreforedling av melk er bra for bøndene, for forbrukerne, for klima og for matsikkerheten, og Sametinget ber derfor avtalepartene jobbe for å

sikre en desentralisert meieri- og slakteristruktur.

Forslag 2

*Forslag fremmet av NSR/SáB Joavna Vars Smuk. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Nora Marie Bransfjell, Ann Karin Kvernmo og Sandra Andersen Eira, fra Arbeiderpartiet (AP) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal, og John Kappfjell, fra Senterpartiet (SP) Jan Ole Klemet Hermansen og Tor Mikkola, fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira., fra Árja Inger Eline Eriksen Fjellgren og stiller seg bak:
Endring i første setning under punkt 1. «sametingets rolle i landbrukspolitikken»*

Sametinget skal være en viktig premissgiver for å sikre og styrke jordbruksnæringens rammebetingelser i samiske områder.

Forslag 3

Forslag fremmet av Fremskrittspartiet (FrP) Arthur Tørfoss.

Helhetlig forslag som erstatter Sametingsrådets forslag

FrP ønsker et rikt plante- og dyreliv i Norge. Det bør søkes opprettholdt en bestand av ørn, jerv, bjørn og gaupe. Forvaltningen av denne må skje lokalt der en har forutsetning for å vurdere situasjonen, og derfor må prioriterte rovdyrsoner utvikles. Nødvergeretten som nå gjelder for angrep på hund, bør i tillegg gjelde når rovdyr kommer inn på innmark og ikke lar seg skremme bort. Det bør legges samme tolkning til grunn for benyttelse av nødvergeretten overfor bjørn som det er for andre rovdyr.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

Forslag 1:

Sametinget vil be Stortinget:

- Oppheve kjerneområdet for rovdyr

Forslag 2:

Sametinget vil be Stortinget:

- Opprettholde lokal forvaltning av vilt

Forslag 3:

Sametinget vil be Stortinget:

- La lokale myndigheter ha ansvaret for rovdyrforvaltningen

Forslag 4:

Sametinget vil be Stortinget:

- Sørge for at grensekryssende rovdyr regnes med i den norske bestandsmålsettingen

Forslag 5:

Sametinget vil be Stortinget:

- Sørge for at det skal gis full erstatning til grunneiere, næringsdrivende eller andre som lider tap som følge av statens overordnede rovdyrforvaltning

Forslag 6:

Sametinget vil be Stortinget:

- Sørge for at det innføres kvotejakt på rovdyr der hvor dette ikke truer den totale bestandens overlevelse

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter forøvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets plenum - 006/20

Støtte til komiteens merknad

Partipolitisk uavhengig v/representant Kåre Olli støtter merknad 1 fra komiteen.

Nordkalottfolket v/representant Kjellrun Wilhelmsen støtter merknad 1 fra komiteen.

Saken påbegynt 03.03.20 kl.17.40

Votering

Av 39 representanter var 37 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 3 ble forkastet med 36 mot 1 stemme
- Forslag 1 ble vedtatt med 36 mot 1 stemme
- Forslag 2 ble vedtatt med 34 mot 3 stemmer
- Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble vedtatt med 36 mot 1 stemme

Protokoll tilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Berit Marie P. E. Eira, saksordfører	
2	Arild Pettersen Inga	Mathis Nilsen Eira
		Kjellrun Wilhelmsen
	Arild Pettersen Inga	
3	Jovna Vars Smuk	
4	Ann Karin Kvernmo	
5	Cecilie Hansen	
6	Arthur Johan Tørfoss	
7	Mathis Nilsen Eira	Cecilie Hansen
	Mathis Nilsen Eira	
8	Nora Marie Bransfjell	
9	Per Mathis Oskal	
10	Arild Pettersen Inga	Cecilie Hansen
11	Silje Karine Muotka	
12	Lars Filip Paulsen	Cecilie Hansen
		Arild Pettersen Inga
	Lars Filip Paulsen	
13	Klemet Erland Hætta	
14	Berit Marie P. E. Eira, saksordfører	

SP - vedtak:

Jordbruket spiller en betydelig rolle som grunnlag for sysselsetting, verdiskaping, produksjon av matvarer og som grunnlag for bosetting i samiske områder. Jordbruk er også viktig for videreføringen av samisk språk og kulturtradisjoner. Sametinget er opptatt av at jordbruksnæringen har gode rammebetingelser for sin drift og utvikling.

Levende bygder er den beste garantien for at samisk kultur og språk får en sikker fremtid. Å sikre dagens bruksstruktur og opprettholde sysselsettingen i landbruket og øke lønnsomheten er avgjørende for å opprettholde levende bygder. Derfor er det viktig for Sametinget å jobbe for et styrket driftsgrunnlag for jordbruk i samiske områder. Sametinget har som langsiktig mål å øke sysselsettingen og produksjonen i næringen.

For Sametinget er det viktig å videreføre og styrke de virkemidlene som er i jordbruksavtalen i dag. Landbrukspolitikken må være forutsigbar siden de investeringer som gjøres i jordbruket gjelder for flere tiår framover. Store endringer i jordbrukspolitikken vil ikke sikre denne forutsigbarheten, og det vil skape en usikker situasjon for de områder som slike endringer berører.

Mottak og videreforedlingsbedrifter som meierier og slakterier er viktige for sysselsetting og bolyst i landbruket og samiske bygder. Lokal slakt og videreforedling av melk er bra for bøndene, for forbrukerne, for klima og for matsikkerheten, og Sametinget ber derfor avtalepartene jobbe for å sikre en desentralisert meieri- og slakteristruktur.

Antall bruk i samiske områder har hatt en jevn nedgang over mange år. Nedgangen i antall bruk er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier, videreforedlingsanlegg og for handelsstanden i de samiske områdene. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena.

Det er fortsatt en overvekt av menn i jordbruket. Kvinnene utfører en femtedel av arbeidet i jordbruket. Blant annet har velferdsordninger betydning for at kvinner velger å jobbe i jordbruket. Andre forhold som er viktig for likestilling i jordbruket er å øke kvinnenes deltakelse i jordbruket og sikre at flere kvinner overtar eiendommer i jordbruket. For øvrig må likestillingstiltak i jordbruksavtalen videreføres.

Regionreformen er gjennomført og sammenslåing av fylker må ikke føre til dårligere vilkår for å drive med jordbruk i disse fylkene. Regjeringen har i tidligere år hatt flere forslag om å slå sammen sonene for ulike tilskuddsordninger i jordbruket. Sametinget forutsetter at det ikke skal skje sammenslåing av soner som går ut over jordbruket i samiske områder. Jordbruket i klimatisk dårlige områder klarer ikke å konkurrere med områder som er bedre stilt klimatisk. Det meste av samisk jordbruk er lokalisert til områder som klimatisk er dårligere stilt. De globale klimaendringene gjør størst utslag i de nordlige områdene noe som gjør landbruket sårbar.

For å styrke og gjøre landbruket mer interessant for unge bønder, må næringens generelle status høynes betraktelig. Vi må kunne gi landbruket i nord et solid løft som høyner landbrukets status for å gjøre næringen interessant. De gjeldende økonomiske ordninger som finnes i dag, må opprettholdes og gjerne forbedres for samisk jordbruk.

For å bremse på den negative utviklingen i samisk jordbruk, ved at bruk etter bruk legges ned, må det skapes ordninger som stimulerer og bevarer landbruket i samiske områder. De små samiske kommunene må gjøres i stand til å kunne tilby utviklingsarenaer for landbruket for å skape større interesse for næringen.

1. Sametingets rolle i landbrukspolitikken

Sametinget skal være en viktig premissegiver for å sikre og styrke jordbruksnæringens rammebetingelser i samiske områder. Sametinget vil i sterkere grad bli involvert i ulike prosesser så som meldingsarbeid, høringer og større prinsipielle saker.

Konsultasjonsavtalen er et viktig virkemiddel i den sammenheng. Plikten til konsultasjoner etter Konsultasjonsavtalen omfatter tiltak som kan berøre den samiske befolkningen. Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres og styrkes. På denne måten vil Sametinget kunne følge opp våre forpliktelser overfor næringen, blant annet ansvaret Sametinget har for levende samiske bygder.

2. Lønnsomhet

Sametinget er opptatt av å videreføre tilskuddene med samme profil som i dag. En grunnleggende forutsetning for jordbrukets eksistens og utvikling er at lønnsomheten i jordbruket er god og at den i størst mulig grad er konkurransedyktig i forhold til andre yrkesgrupper. Slik er det dessverre ikke i dag. Næringen bærer av den grunn preg av stadige bruksnedleggelse og manglende rekruttering. For at bondeyrket skal anses attraktivt og interessant å satse på er det en forutsetning at det regnes som økonomisk lønnsomt. Den store inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre næringer må derfor reduseres. I regjeringserklæringen går det fram at gårdbrukere skal ha reell mulighet til inntektsutvikling på linje med andre i samfunnet.

Ordningen med avløsertilskudd for ferie og fritid må videreføres. Dagens ordning sikrer bonden ferie og fritid noe som er spesielt viktig for å rekruttere unge til jordbruksnæringen. Ordningen med avløsertilskudd er også viktig av likestillingshensyn for å gjøre det mer attraktivt for kvinner å ha landbruk som hovedyrke.

Størrelsen på gårdene øker hvert år. Jordbruket i samiske områder har arealer som ligger spredt og mange av eiendommene er små. Andelen leiejord er også høyere i disse områdene enn i resten av landet. Dette gjør det vanskelig å øke produksjonen som hører til et gårdsbruk. Sametinget vil videreføre ordningen med høyere produksjonsstøtte på de minste brukene for å sikre lønnsomheten til disse.

Sametinget ser det som svært viktig å opprettholde samvirkeforetakene for å ha et desentralisert jordbruk og et jordbruk i hele landet. Svekkelse av samvirkeforetakenes rolle som markedsregulatorer vil gjøre det vanskeligere for jordbruket i distriktene å klare seg. Foretakene har i dag mottakplikt og sikrer på den måten avsetning av produkter fra den enkelte gårdbruker uavhengig av hvor langt det er til videreforedlingsanleggene. Bøndene får mer stabile og forutsigbare rammevilkår. Samvirkeorganisering fører til at bøndene får en garantert pris for varene de leverer. Det sikrer også lik pris for lik kvalitet for alle produsenter uavhengig av størrelse og avstand til slakterier og meierier.

Lange avstander medfører ekstra kostnader på veterinærtjenesten, som belastes den enkelte gårdbruker. Bønder med gård langt unna veterinæren påføres store kostnader. Ordningen med reiseutjevning bør endres slik at alle betaler det samme i skyssutgifter for veterinærtjenester.

3. Rekruttering

Tall fra Trender i norsk landbruk 2018 – Troms og Finnmark viser at kun 52 % av gårdbrukerne i Troms anbefaler sine unge til å overta bruket. Det tilsvarende tallet for Finnmark er 59 %. I Norge er det en høyere andel som gjør det samme – 64 %. Sametinget antar det er den samme situasjonen i samiske områder. Disse tallene viser at det er nødvendig å sikre rekruttering til jordbruket i samiske områder.

Unge som overtar gårdsbruk må ofte drive uten særlig overskudd det første året. I jordbruksavtalen må det innføres et rekrutteringstilskudd til nye brukere første året. Tilskuddet beregnes utfra en godkjent driftsplan. Andelen investeringstilskudd til unge løftes slik at den er 10 % høyere i samiske områder enn tilfellet er i dag. Dette er av særlig betydning for unge etablerere som ofte ikke har klart å bygge opp egenkapital.

Rekruttering av unge er også viktig for å bevare og utvikle det samiske språket i jordbruket. I mange tilfeller forblir foreldregenerasjonen boende på gården og denne ressursen vil være viktig i å utvikle det samiske språket samtidig som den tradisjonelle kunnskapen i samisk jordbruk videreføres.

4. Grovforbaserte produksjoner

Sametinget registrerer at kanaliseringpolitikken, som har vært gjeldende i flere tiår er i ferd med å endres. Grovforbaserte produksjoner, så som produksjon av melk, sau, geit og ammeku skulle drives i distriktene, men økningen har skjedd i de beste jordbruksområdene i landet. Det har også skjedd en nedgang i antall sauebruk i Troms og Finnmark siden 2010. Sametinget er ikke tilfreds med denne utviklingen. I regjeringserklæringen er det slått fast at tyngden av den grasbaserte hudyrrproduksjonen skal være i distriktene og at det skal være et landbruk i hele landet. Samiske områder har få andre muligheter til å drive med andre jordbruksproduksjoner enn grasforbaserte produksjoner.

De grovfôrbaserte produksjonene må prioriteres. Melkeproduksjonen, saueholdet og geiteholdet er bærebjelken for jordbruket i samiske områder. Produksjonstilskudd er avgjørende for lønnsomheten. Selv om områdene i Troms og Finnmark har høyere satser enn resten av landet legges det ned flere og flere bruk. God lønnsomhet vil gjøre jordbruksnæringen mer attraktiv. Ved å prioritere produksjon av grasfôra kjøtt og melk vil en også fremme bruken av lokaproduisert grovfôr. Areal- og kulturlandskapstilskudd må økes med 5 % i samiske områder.

Jordbruk i samiske områder ligger i marginale vekstområder. Vekstsesongen er kort, og veksten varierer i stor grad etter klimaet. Tilskuddene må videreføres og små og mellomstore bruk må få økning i tilskuddene også i 2020.

5. Melkeproduksjon

Avtalepartene har blitt enige om å senke melkekvoten til 0,96 i 2020. Sametinget vil at ytterligere kvotereduksjoner ikke må gjøres i samiske områder. Melkeproduksjonen i mange samiske kommuner er redusert over flere år og disse brukene tåler ikke flere reduksjoner. Sametinget frykter for at om det skjer flere reduksjoner i kvotegrunnlaget så vil det føre til at flere selger sine kvoter og går ut av næringen. Alternativet med å kjøpe melkekvoter skaper store utfordringer med å få slike kjøp til å lønne seg økonomisk.

Fra 2034 vil det ikke lenger være tillatt å ha bås fjøs. Nær tredjeparten av fjøsene i Troms er løsdrift. I Finnmark har halvparten løsdrift. Det haster med å legge om fra bås fjøs til løsdriftsfjøs. Dette fordrer en særskilt satsning på bygging av løsdriftsfjøs. Med dagens investeringsrammer vil det ikke være tilstrekkelige midler til å legge om driften. Høyere byggekostnader i nord tilsier også en økning i rammene til bygg. De regionale virkemidlene må økes slik at Innovasjon Norge blir i stand til å finansiere bruksutbygginger i samiske områder. I likhet med Troms bonde- og småbrukarlag vil Sametinget beholde ordninga som fritar Troms og Finnmark for toppavgrensning på investeringstilskudd i Innovasjon Norge.

6. Sauenæringen

Sauenæringen er i tillegg til melkeproduksjonen en av basisnæringene i jordbruket i samiske områder. Bruken av utmark er helt avgjørende for det økonomiske resultatet i næringen. Ved å øke beitetilskuddet vil det både sikre økonomien i saueholdet og øke bruken av utmarksbeite. Overproduksjon av lammekjøtt i Norge fører til lavere pris til bonden. Både Finnmark og Troms har underdekning av sauekjøtt. Sametinget mener det ikke er riktig at dette fylket må bære kostnadene for overproduksjon som er skjedd i andre deler av landet.

Sametinget registrerer at utviklingen i saueholdet preges av at rovdyr gjør stor skade på sauenæringen. Sametinget antar at når enkelte har valgt å slutte med sau så har rovdyrskadene vært avgjørende for dette valget. Selv om rovvilt ikke er forhandlingstema så har rovviltpolitikken stor betydning for økonomien i saueholdet. Rovviltforliket står fortsatt ved lag. I beiteområder skal beitedyr ha forrang og der skal det være lav terskel for uttak av rovdyr.

På grunn av feilslått rovdyrpolitikk har noen sauebønder måtte gå over til villsaudrift for å kunne drive uten for store tap på beite. Dette har i mange områder vært vellykket og man klarer å opprettholde forsvarlig sauedrift. Villsauproduksjon har etter hvert blitt et viktig alternativ i samiske områder og danner grunnlag for sysselsetning i landbruket. Dagens ordning med klassing av kjøtt og grunntilskudd for saueslakt diskriminerer villsauproduksjonen, da det ikke tar hensyn til at villsau er en egen rase - sau som har langt lavere slaktevekt enn norsk hvitsau. Sametinget ber om at det innføres en egen klassing av villsau, slik at villsauen får høyere produksjonstilskudd.

Ull er et miljøvennlig produkt med lange tradisjoner. Dagens priser for ullproduksjon er lave og stimulerer ikke til satsning på saueneæringen som en ullproduksjon. Satsning på ull som et klima- og miljøvennlig produkt bør styrkes og tilskuddsordningen for ullproduksjon bør økes. Det er også viktig å øke satsningen på markedsføringen av ull som et miljøvennlig produkt fra Norge.

7. Klimatiltak

Jordbruket sto for 8 % av de totale klimagassutslippene i landet. Et klimautvalg har foreslått tiltak som kan redusere utslippene i jordbruket. Tiltak i forbindelse med reduksjonen i utslipp av klimagasser må ikke gå ut over matproduksjonen i samiske områder.

Finansieringsordninger for klimainvesteringer må bedres. Bedre tilskuddsordninger for drenering, biogassproduksjon og forbehandling av husdyrgjødsel er tiltak som kan redusere utslippene på sikt. Reduksjon i matsvinn både blant forbrukerne, matindustrien og dagligvarehandelen er et av tiltakene som er enklest å gjennomføre uten at det går ut over matproduksjonen. I dette ligger også å endre kravene til blant annet å tillate annen størrelse, utseende av frukt, bær og grønt enn tilfellet er i dag.

Ordningen med overvintringsskade er avvirket og innarbeidet i arealtilskuddet. Slik det fungerer i dag er den lite målrettet. De som får store overvintringsskader kommer dårlig ut med dagens ordning. Ordningen må gjeninnføres i sin opprinnelige form. Det har sammenheng med klimaendringer, som nå oftere forekommer i nord der tining og frysing fører til mer skade på eng enn tidligere.

8. Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling

Avtalepartene i jordbruket avvirket overføringen av 2,0 millioner kroner til Sametinget med virkning fra 2015. Overføringen må innføres på nytt og samtidig økes for å fremme arktisk landbruk og muligheter for å møte klimaendringene. Disse midlene skal også kunne bøte på eventuelle negative konsekvenser av klimaendringene for næringa.

Sametinget og Innovasjon Norge satte i gang i 2019 et matprosjekt som har som mål å gjøre Nord-Norge til en internasjonalt kjent matdestinasjon. Produkter fra arktisk landbruk har et stort potensial både med tanke på kvalitet og som en merkevare fra arktiske områder. Det arktiske klimaet er både en ulempe og en fordel. Det positive med arktiske produkter er at de er mer smakfulle enn produkter produsert lenger sør i landet. Dette gjelder spesielt for grønnsaker og lammekjøtt. Det gjelder å legge til rette for å profilere og markedsføre arktisk landbruk. Sametinget forventer at samisk mat innarbeides i Regjeringens nye strategi om å utvikle Norge som en matnasjon.

Sametingets ordninger til jordbruk vil til en viss grad kunne sikre matvareberedskapen i samiske områder. Det å basere svikt i jordbruksproduksjonen i Norge på import av mat er en stor risiko for matforsyningen. Jordbruket i samiske områder må gis rom for høyere selvforsyning av mat enn tilfellet er i dag. Langsiktige tiltak for å gjøre det er å hindre nedbygging av jordbruksarealer.

Midlene vil kunne styrke produksjonen av lokal mat fra samiske områder. Det vil øke verdiskapingen på gårdene, og dermed sikre sysselsettingen i jordbruket og det materielle grunnlaget for samisk kultur. Med disse midlene vil Sametinget kunne videreføre sin innsats mot videreføring av lokal mat.

Sametingets midler har i mange saker vært av avgjørende betydning for at bøndene har valgt å bygge ut. Disse midlene har i flere tilfeller utløst annen finansiering av driftsbygninger. Gjeninnføring av denne ordningen vil også være et ledd i satsningen på nordområdene.

Saken ble avsluttet 03.03.20 kl.18.45

